

**ОРТА ЖӘНЕ ОРТА БІЛІМНЕН КЕЙІНГІ БІЛІМ БЕРУ: ОҚЫТУ МЕН
ТӘРБИЕЛЕУДІҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ**

**СРЕДНЕЕ И ПОСЛЕСРЕДНЕЕ ОБРАЗОВАНИЕ: АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ
ОБУЧЕНИЯ И ВОСПИТАНИЯ**

ӘОЖ 373.016
МРНТИ 14.07.07

<https://doi.org/10.51889/2022-1.1728-5496.19>

Текесбаева А.М.,^{1} Текесбаева Г.М.²*

¹ *Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, Алматы, Қазақстан*

² *Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті
Алматы, Қазақстан*

**ОҚУШЫЛАРДЫҢ КОММУНИКАТИВТІК ҚҰЗІРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДА
МУЛЬТИМЕДИА ТЕХНОЛОГИЯСЫН ҚОЛДАНУ ЖОЛДАРЫ**

Аңдатпа

Мақалада әлемдік желі көмегімен білім беру саласында ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдаланудың ұтымдылығын арттыру үшін жалпы білім беретін мектептерде жаңа ақпараттық технологиялар мен мультимедиялық құралдарды пайдаланудың жолдары баяндалады. Оқу-тәрбие процесінде мультимедиялық технологияларды пайдалану оқытудың тиімділігін, сапасын арттырып қана қоймай, сонымен бірге оқушылардың коммуникативтік құзіреттіліктерін қалыптастырады. Оқушылардың коммуникативтік құзіреттілігін дамытуда оқушыларда сурет, графика өнімдерін дайындау, анимация жасау, дыбыстық ақпаратпен жұмыс істеу сияқты дағдалары қалыптасады.

Оқушылардың коммуникативтік құзіреттілігін қалыптастыру барысында ғаламтор мүмкіндіктері мен әлеуметтік желідегі бағдарламаларын қолдану маңызды болып табылады. Интернет желісі арқылы мәтін, дыбыс, бейне түріндегі байланыс орнатуға мүмкіндік беретін Zoom, meet платформаларын қолдану оқушылардың коммуникативтік құзіреттілігін қалыптастырады.

Педагогикалық процесте мультимедиялық технологияларды ұтымды қолдану оқушылардың оқу мотивациясын арттырып, сөйлеу мәдениеттерін жетілдіреді.

Түйін сөздер: құзіреттілік, коммуникативтік құзіреттілік, білім, білік, дағды, тәжірибе, оқушы

Текесбаева А.М.,^{1} Текесбаева Г.М.²*

¹ *Казахский национальный университет имени аль-Фараби
Алматы, Казахстан*

² *Казахский Национальный педагогический университет имени Абая
Алматы, Казахстан.*

**ЗНАЧЕНИЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ МУЛЬТИМЕДИЙНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ
В ФОРМИРОВАНИИ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ УЧАЩИХСЯ**

Аннотация

В статье описаны способы применения информационных технологий и мультимедийных средств в общеобразовательных школах для повышения эффективности использования информационно-коммуникационных технологий в образовании через мировую сеть. Использование мультимедийных технологий в учебно-воспитательном процессе не только

повышает эффективность, качество процесса обучения, но и формирует коммуникативные компетенции учащихся. В развитии коммуникативной компетенции у учащихся формируются навыки использования программ по изготовлению изобразительной, графической продукции, созданию анимации, работе со звуковой информацией.

В процессе формирования коммуникативной компетенции учащихся важным является использование возможностей интернета и программ в социальной сети. Использование платформ Zoom, meet, устанавливающих связь в виде текста, голоса, видео с помощью интернета, формирует коммуникативную компетентность учащихся.

Рациональное использование мультимедийных технологий в учебно-воспитательном процессе повышает учебную мотивацию учащихся, совершенствует речевую культуру.

Ключевые слова: компетенция, коммуникативная компетенция, знание, умение, навыки, опыт, ученик.

Tekesbayeva A.M.,^{1} Tekesbayeva G.M.²*

¹Al-Farabi Kazakh national university, Almaty, Kazakhstan

²Kazakh national pedagogical university named after Abai, Almaty, Kazakhstan

THE IMPORTANCE OF USING MULTIMEDIA TECHNOLOGIES IN THE FORMATION OF STUDENTS ' COMMUNICATIVE COMPETENCE

Abstract

The article describes the ways of using information technologies and multimedia tools in general education schools to improve the efficiency of using information and communication technologies in education through the global network. Using the capabilities of multimedia technologies in Kazakh language lessons not only increases the efficiency and quality of the learning process, but also forms the communicative competencies of students. In the development of communicative competence, students develop the skills of using programs for the production of visual, graphic products, the creation of animation, and work with sound information.

In the process of forming the communicative competence of students, it is important to use the capabilities of the Internet and programs in the social network. The use of platforms Zoom, meet, establishing communication in the form of text, voice, video using the Internet, forms the communicative competence of students.

The rational use of multimedia technologies in the Kazakh language lessons increases the educational motivation of students, improves the speech culture.

Keywords: competence, communicative competence, component, education, skills, experience, student

Кіріспе. Бүгінгі таңдағы білім беру жүйесіндегі өзекті мәселелердің бірі – өзгермелі әлеуметтік және экономикалық жағдайда өмір сүруге бейім, өмірге белсенді араласа алатын, қоғамды дамытуға өзіндік үлес қосатын, өз көзқарасы мен пікірін ашық айта алатын, бәсекеге қабілетті жеке тұлғаны қалыптастыру. Қазіргі кездегі мұғалімнің міндеті – өсіп келе жатқан жас ұрпақты жан-жақты дамытып, қиялы жүйрік шығармашыл тұлға тәрбиелеп, оқытудың креативті телекоммуникациялық сипатын арттыра отырып, оқушының жеке қабілеті мен әлеуметтік белсенділігінің дамуына жол ашатын шығармашыл тұлға қалыптастыру. Кез келген пәнді оқытуда нәтижеге бағытталған іс-әрекетті құзіреттілік тұрғысынан жүзеге асыру – бүгінгі күннің негізгі міндеті болып табылады.

Құзіреттілік – оқушының іс-әрекетінен көрінетін меңгерген білімінің нәтижесі [1, Б.98]. Жаңартылған білім мазмұнының негізгі мақсаттың бірі – оқушыға жан-жақты білім бере отырып, құзіретті тұлға тәрбиелеу. Негізгі бағдар оқушыға бағытталады, бұрын оқушы білімді қабылдаушы ретінде танылып, қабылдаушының рөлін атқарса, жаңартылған білім мазмұнында оқушы үйренуші, өздігінен білім алушы болып табылады. Сондықтан да қазіргі кезде білім беру стратегиясы “құзіретті білім беру” деп те аталып жүр.

Оқушылардың коммуникативтік құзіреттілігін қалыптастыру мәселесі бірқатар шетелдік және отандық ғалымдардың еңбегінде қарастырылған.

"Коммуникативтік құзіреттілік" ұғымын алғаш рет ғалым А.А.Бодалев қолданған. Бұл ұғымды ішкі ресурстар, яғни білім мен дағдылар болған кезде басқа адамдармен тиімді байланыс орнату және қолдау мүмкіндігі ретінде түсіндірген.

Бірқатар ғалымдар "мультимедиа" терминіне сан алуан анықтама ұсынған. Атап айтқанда, D.Little: "Мультимедиа – әуен, сызба, мәтін түріндегі сан түрлі ақпараттар мен мәліметтерді жеткізуде техникалық құралдардың мүмкіндіктерін арттырып, адамның мультисенсорлық сигналдарды өңдеуіне арналған технология" [2, Б. 8], D.H.Jonassen: "Мультимедиа – әртүрлі формадағы бірнеше мәліметті бір ғана интербелсенді нұсқада өзара кіріктіре отырып, біріктіру" [3, Б.209], - деп тұжырымдайды. И.И.Косенко: "Мультимедиа – түрлі формада ұсынылған мәліметтер мен ақпараттарды жинақтап біріктіруге мүмкіндік тудыратын компьютердің аппараттық және бағдарламалық құралдарының кешені" [4, Б.175], - деп таныса, И.Вернер: "Мультимедиа - дыбыс, сызба, анимация, мәтін, гипермәтін түріндегі ақпараттар мен бейнемәліметтерді қолдануға мүмкіндік беретін аппараттық-бағдарламалық құрал" [5, Б.94], - деген қорытынды жасайды.

Білім беру жүйесінде мультимедиалық технологияларды қолдаланудың теориялық және практикалық қырларын ғалым Ю.Н.Егорова, дидактикалық заңдылықтарын Н.В.Клемешова, концепциялық ерекшеліктерін О.Г.Смолянинова қарастырды. Жалпы білім беретін мектепте мультимедиалық технологияларды қолдану әдістемесін С.С.Кравцов мен Т.Г.Пискунова зерделесе, жоғары оқу орындары білім алушыларының өзбетімен жұмыс істеу қабілеттерін дамытудағы мүмкіндіктерін Д.Э.Френки, студенттердің болашақ кәсіби қабілетін дамытудың мультимедиалық технологияларды пайдаланудың ғылыми-әдістемелік негізін О.Г.Смолянинова, О.В.Лобач, А.И.Гридюшко, Е.Я.Шипняговалар зерттеді. Т.Ю.Волошинова, В.Г.Казаков сынды ғалымдар мультимедианы жоғары оқу орындарында пайдаланудың әдіс-тәсілдерін қарастарса, И.В.Голубятников өз еңбегін мультимедиалық оқыту кешендерін жабдықтау мәселесіне арнады.

Зерттеу материалдары мен әдістер. Оқушылардың коммуникативтік құзіреттілігін қалыптастыруда мультимедиа технологияларын пайдалануда компьютерлік графика, суреттер, бейнеақпараттар, анимация, мәтіндер, жоғары сапалы дыбыстармен жұмыс істеуге мүмкіндік береді.

Мультимедиа құралдары – кез келген форматтағы: мәтіндік, графикалық, гипермәтінді немесе музыкалық ақпарат пен мәліметтерді интерактивті, заманауи тұрғыдан қолдануға мүмкіндік беретін компьютердің бағдарламалық құрал-жабдықтары.

Мультимедиа – дыбыс пен ақпаратты, қимылсыз немесе қимыл-әрекеттегі бейнені біріктіріп көрсетуге арналған әрі мәлімет пен ақпараттарды тасымалдаушылар жиынын құрайтын компьютерлік технология. Оның құрамына ауызша сөйлеу, бейнеороликтер, анимация, графика, растрлық және векторлық бейнелер мен мәтіндік база кіреді. Мультимедиалық технологияларды қолдануда ең алдымен оқушылардың жас және дербес ерекшеліктерін, олардың мүмкіндіктерін, сабақта қолданатын ресурстарды ескерудің маңызы ерекше.

Оқушылардың коммуникативтік құзіреттілігін қалыптастыруда сурет пен графика туындыларын дайындайтын компьютерлік бағдарламалар кеңінен пайдаланылады. Сондай бағдарламаның бірі – сандық кескіндер мен растрлық графикамен жұмыс істеуге бағытталған Adobe Photoshop бағдарламасы. Бұл бағдарлама кескіндерді безендіріп, әсемдеп, әсерлі етуді жүзеге асырады. Растрлық графика файлдары GIF және JPEG форматында сақталады. Бұл форматтағы кескіндер алуан түсті нүктелердің (пиксельдердің) тізбегінен тұрады. Кескіннің көлемін үлкейткенде пиксельдер анық көрінеді. Тілдік бірліктердің жасалуы, өзгеруі, оқытуда бағдарлама материалдарын сызба, кесте түрінде беруде Adobe Photoshop бағдарламасы оқушылардың теориялық білімдерін кеңейтіп, коммуникативтік құзіреттіліктерін арттырады. Оқу әрекетінің басқа әрекет түрлерінен негізгі ерекшелігі оқушының үнемі жаңа нәрсені үйреніп, жаңа әрекеттерді меңгеруімен, үнемі бір әрекеттен екінші бір әрекетке ауысып отыруымен байланысты көрінеді. Сондықтан да оқу үдерісінде оқушының білім алуына, өз бетімен әрекет етуге деген құлшынысын арттыруға, ақыл-ойын дамытып, жетілуіне түрткі болатын графика

өнімдерін дайындау бағдарламаларының маңызы зор. Adobe Photoshop бағдарламасы оқушыға тілдік бірліктерді меңгерумен қатар олардың креативті ойлау қабілеттерін, қиялын дамытып, кез келген ортада өз ойын ашық айта білуге үйретеді.

Анимация жасау бағдарламасын мәтінмен жұмыс істеу барысында қолдану арқылы оқушылардың белгілі бір пәнге деген қызығушылықтарын арттырып, байланыстырып сөйлеу қабілеттерін жетілдіреді. Анимациялық өнімдер жасайтын Macromedia Flash бағдарламасы растрлық графикамен қоса векторлық графика элементтерін қолдануды қажет етеді. Векторлық графика барысында кескінді жасау үшін түрлі геометриялық формулалар кең қолданылады. Сондықтан да векторлық графиканың көлемі растрлық графикаға қарағанда шағын болады әрі тез өңделеді. Macromedia Flash бағдарламасын сабақта өтілген тақырып немесе белгілі бір мәтін бойынша слайд, фотоколлаж дайындау сияқты оқушылардың шығармашылық қабілеттерін арттыруға арналған тапсырмаларды орындау кезінде қолдану ұтымды болып табылады. Мұндай тапсырмалар оқушылардың ойлау қабілеттерін арттырып, танымдық қызығушылықтарын жетілдіріп, сөйлеу мәдениеттерін қалыптасып, дамуына оң ықпалын тигізеді.

Оқушылардың коммуникативтік күзіреттілігін қалыптастыруда дыбыстық ақпаратпен жұмыс істеу бағдарламалары жиі қолданылды. Сондай бағдарламаның бірі – дыбыстық файлдарды өңдеуге қолданылатын Windows операциялық жүйесінің қосымша Sound Recorder бағдарламасы. Аталған бағдарлама дыбыстық файлды құру, ашу және оны үзінділерге бөлу, қиып алу, оны екінші бір дыбыстық файлмен біріктіру, дыбыстың жылдамдығын өзгерту, қандай да бір эффектімен толықтыру сияқты өңдеу жұмыстары мен оны сақтау операцияларын атқарады. Сабақ барысында оқушылардың мәнерлеп оқу қабілеттерін жетілдіруде аталған дыбыстық жазбамен жұмыс істеу қолайлы болады. Аталған бағдарлама оқушылардың ауызша сөйлеу мәдениеттерін арттырып қана қоймай, оқушылардың теориялық білімін практикада дұрыс қолдана білуге, ауызша сөйлеудің қыр-сырын меңгерулеріне мүмкіндік жасап, коммуникативтік күзіреттіліктерін қалыптастырады.

Оқушылардың коммуникативтік күзіреттілігін қалыптастыру мақсатында интернет мүмкіндіктері мен әлеуметтік желідегі бағдарламалар кеңінен қолданылды. Zoom платформасы – интернет арқылы мәтін, дауыс, бейне арқылы байланыс орнататын желі. Оқушылар Zoom-мен жасалған шағын баяндамалар арқылы өз еңбектеріне баға беріп, өз қателерін түзетуге, болашақта сол қателерді жібермеуге тырысып, сыни баға беруді үйренді. Оқушылардың коммуникативтік күзіреттілігін қалыптастыруда meet платформасы да ұтымды қолданылды.

Мультимедиа – түрлі типті деректер мен мәліметтерді өңдеу мен ұсыну арқылы жинақталған ақпараттық қор әрі қолданушыға мейлінше жағымды ықпал ету мақсатында сан түрлі бағдарламалар мен техникалық құрал-жабдықтарды қолданатын ақпараттық технологиялар спектрі [6, Б.2]. Оқушылардың коммуникативтік күзіреттілігін қалыптастыруда жаңа тақырыпты меңгерту, оны бекіту, өтілген материалдарды қайталауда инфографика жасау үшін canva.com сайты ұтымды қолданылды.

Интерактивті тақта – графикалық мүмкіндігі жоғары, оқыту құралдарын ұтымды әрі кең қолдануға септігін тигізетін, көрнекі құралдардың көлемін ұлғайту арқылы оқушылардың материалды қабылдауын жеделдететін, олардың пәнге деген қызығушылықтарын арттырудың тиімді құралы, оқытуды диалогты түрде ұйымдастыратын аппаратты-бағдарламалық құрал.

Интерактивті тақтаның артықшылығы – компьютердің мониторияндағы түрлі бейнені немесе мәтінді проектор арқылы электрондық тақтада көрсету болып табылады.

Интерактивті тақтаның өзіндік ерекшелігі:

- статикалық және динамикалық тұрғыда дидактикалық материалдар дайындай алуы;
- түрлі сызбалар мен кестелерді, суреттер мен жазбаларды, кескіндер мен диаграммаларды тез салу арқылы уақыт үнемдеуі;
- оқушылардың назарын керекті мәліметке аудару үшін қажетті ақпаратты ерекшелеуге мүмкіндік беретін техникалық-бағдарламалық құралдармен жабдықталуы;
- берілген ақпарат пен мәліметті мұғалім немесе оқушы сабақ кезінде қалауынша бірнеше рет көре алуы;
- жұмыс орнының көлемді аймақты қамтуы;

- экран арқылы көрсетілетін слайдтар санының шектеусіз болуы;
- тақырыпқа байланысты материалға қозғалмалы немесе дыбыстық қосымша енгізе алуы;
- сабақ үстінде қолданылған ақпараттың электрондық түрін оқушылардың көшіріп алуына болатындығы;

- экранның кез келген нүктесіне берілетін бір немесе бірнеше әсерді бір уақытта тез анықтауға болатындықтан, тақтада бір уақытта бірнеше оқушының жұмыс жасай алуы;

- басқару батырмалары арқылы интерактивті тақтаны проектордан ажыратып, қарапайым тақта ретінде қолдануға болады.

Интерактивті тақта көмегімен интерактивті әдістерді қолдану сабақтың тиімділігін арттырады.

Инновациялық әдістер – бұл оқушылардың оқу-танымдық, коммуникативтік, жеке іс-әрекетін дамытудың тиімді құралы болып табылатын мұғалім жұмысындағы жаңа, заманауи әдістер болып табылады.

Инновациялық әдістердің пайда болуы үздіксіз даму мен өзгеріс жағдайындағы қазіргі қоғамның қажеттіліктеріне байланысты. Яғни, мұндай қоғамдағы білім беру жүйесі де осы сұраныстарға сәйкес өзгеріп, жетілдірілуі керек.

Оқыту процесінде көптеген инновациялық әдістер бар. Оларды мұғалімдер педагогикалық әрекетте белсенді қолданады. Атап айтсақ, дәріс, тренинг, кейс-әдісі, рөлдік ойындар, іскерлік ойын, тәжірибе алмасу, миға шабуыл, рефлексия әдісі, тақырыптық талқылаулар т.б.

Қазіргі қоғамдағы оқушылардың шығармашылық ойлауын дамытуға ықпал ететін сабақтардың ең тиімді түрлерінің бірі - имитациялық ойындар. Бұл ойындардың негізгі міндеттерінің бірі - оқушылардың қазіргі қоғамдағы мінез-құлқын модельдеу.

Имитациялық ойындар оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытып, коммуникативтік құзіреттіліктерін қалыптастыруды. Сонымен қатар, имитациялық ойындар мектеп оқушыларының өзін еркін сезінетіндей, белсенді және толық дербестігін көрсете алатындай етіп оқыту процесін құруға, өз мүдделерін табиғат пен жалпы қоғамның мүдделерімен байланыстыруды үйренуге мүмкіндік береді.

Интерактивті әдісті қолдану арқылы оқушылар бір-бірінің пікірін тыңдап, өзара сыйластық пен ынтымақтастық қарым-қатынас орнатып, өздерін жеке тұлға ретінде танытуға мүмкіндік алып, сыни көзқарастарын қалыптастырып, ауызша сөйлеу қабілеттерін жетілдіреді. Сондай-ақ, оқушы өз ойы мен көзқарасын ашық әрі еркін жеткізуге, өзгелермен қарым-қатынасқа түсе отырып, өзінің және сыныптастарының білімін әділ бағалауға, пән мұғалімімен ашық сөйлесіп, еркін ой бөлісуге, достарының пікірін тыңдай отырып, шығармашылық ойлау қабілеттерін дамытылады. Интерактивті оқытуда оқушылар белгілі бір мәселенің шешімін іздеу немесе талдау барысында жеке әрекет етпей, бірлесе жұмыс істеп, нәтижеге бірге қол жеткізеді [7, Б.115]. Яғни, интерактивті оқыту бірлесе үйрену идеясымен ерекшеленеді деп тұжырымдаймыз.

“Кубизм” – ойын арқылы оқытатын интерактивті оқыту стратегиясы. Интерактивтік тақтада бейнеленген кубиктің алты жағына жазылған цифрды тандау арқылы жұмыс жасалады.

1. Білу. Берілген сөйлемдегі сөз тіркестерін тауып, оларды атаңыз.

Адамның басты байлығы – денсаулық.

2. Түсіндіру. Берілген сөйлемдегі сөз тіркестерін тауып, сөз тіркестерінің белгілерін айтыңыз.

Денсаулықты сақтайтын – адамның өзі.

3. Қолдану. Берілген сөйлемдегі сөз тіркестерін тауып, олардың байланысу түрін анықтаңыз.

Спортпен шұғылдансаң, өзіңді еркін сезінесің.

4. Талдау. Берілген сөйлемдегі сөз тіркестерін тауып, сөздерді бір-бірімен байланыстырып тұрған тұлғаларды табыңыз.

Спорт адамды жақсылыққа ұмтылуға, уақытты бағалауға тәрбиелейді.

5. Жинақтау. Берілген сөйлемдегі сөз тіркестерін тауып, оларды байланысу түріне қарай топтаңыз.

Денсаулығың болса, өміріңді жақсартуға мүмкіндігің болады.

6. Бағалау. Берілген сөйлемдегі сөз тіркестерін тауып, қандай синтаксистік қатынаста тұрғанын анықтап, сөз тіркесінің түрлеріне, байланысу тәсіліне қарай талдаңыз.

Спортпен шұғылдану – денсаулықты нығайтудің шарты.

“Кубизм” стратегиясы арқылы қандай да бір тақырып бойынша жан-жақты талдау, талқылау жұмыстары жүргізіліп, сол арқылы оқушылар білімдерін тиянақтап, қайталайды, сөйлеу мәдениетін арттырады [8, Б.194].

“Атаулар кестесі”. Оқу процесі барысында интерактивті тақтаға сөз тіркесі бойынша негізгі терминдерді жазып, әр атаудың астына атау туралы білетіндерін жазу тапсырылады:

Қиысу	Матасу	Меңгеру	Жанасу	Қабысу

Оқушылар бұл тапсырманы алдымен (2-4 минут) жеке жұмыс ретінде орындайды, одан кейін (3-5 минут) кестелерін топ (немесе жұп) ішінде оқып, талқылап, толықтырады. Соңында мұғалім тақтадағы кестені оқушылардың жауаптары бойынша толтырып шығады.

Сабақ соңында кестеге қайта оралып, жазылған ақпараттар тексеріледі, қажет болса толықтырылады.

Интерактивті тақтада орындалатын интерактивті стратегиялардың бірі – “Топтастыру” немесе “кластер” әдісі. Бұл – тақырыптар мен мәліметтердің арасындағы байланыстарды анықтайтын әдіс. Тақтаның ортасына жаңа тақырып яки тірек сөз жазылып, одан тарайтын тақырыпшалар мен идеялар тақырыптың (тірек сөздің) айналасына жазылады. Оқушылар жазылған сөздерді сызықтармен қосып, олардың байланыстары туралы тұжырым жасайды. Тақырып бойынша сұрақ құрап, оларға жауап беруге де болады. Әдетте, кластер оқушының жеке орындауынан басталып, жұмыс жұппен не шағын топпен (4-6 оқушы) жұмыс түрімен жалғасады.

“Білемін. Үйрендім. Білгім келеді” әдісі. Үш бөлікке бөлінген кесте ұсынылады. Бұл әдісті төмендегі үлгі бойынша жүргізуге болады:

1. Оқушыларды бірнеше шағын топқа бөлу керек.
2. “Аталмыш тақырып туралы не білесің?”, “Аталмыш тақырып туралы не білгің келеді?” деген сұрақтар арқылы оқушылар кестенің бірінші, екінші бағандарын толтыртып, оны топта талқылайды.
3. Әр топ ұтымды деген ойларын ортаға салады.
4. Белгілі бір тақырып туралы мәліметті әр оқушыға таратып бересіз. Мәліметпен танысып болғаннан кейін, оны өз топтарында талқылайды. Кестенің үшінші бағанын сабақтың соңында толтырады.

Білемін	Білгім келеді	Үйрендім

Оқу-тәрбие процесінде түрлі ақпараттар мен мәліметтерді мультимедиа технологиясының түрлі құралдарын пайдалану арқылы өңдеп, саралау негізінде оқушылар тілдік бірліктердің өзіндік қасиеттерін жете меңгеріп, оны тілдік қатынаста ұтымды қолдануға үйренеді [9, Б.382].

Коммуникативтік құзіреттілік бірлесіп жұмыс істеуді бағалау, сондай-ақ, өзара сенімділік, бірін-бірі түсіне, тыңдай білу, өзара сыйластық, әдеп сақтау, топпен жұмыс жасай білу қабілеті, жұмысты дұрыс ұйымдастыра алу, топ мүшелерін басқара алу және тиімді шешім қабылдай білу іскерліктері арқылы көрініс табады. [10, Б.185]. Ал құзіреттілік болса, бұл мотив, мінез-құлық сипаты, өзін-өзі бағалау аспектісі немесе жеке тұлғаның әлеуметтік рөлі, жұмыстың функционалдық талаптарына және ұйымның мәдениетіне сәйкес келетін жұмысты тиімді орындау үшін қажетті білім, білік, дағдылар. [11, Б.39].

Нәтижелер. Зерттеу барысында бірқатар нәтижелерге қол жеткіздік. Атап айтсақ, «коммуникативтік құзіреттілік», «мультимедиа», «мультимедиа технологиясы» ұғымдарына талдау жасалды. Оқушылардың коммуникативтік құзіреттілігін қалыптастыруда мультимедиа технологиясын қолданудың өлшемдері анықталды:

- оқушылардың мультимедиа технологиясының мән-мазмұнын түсінуі;

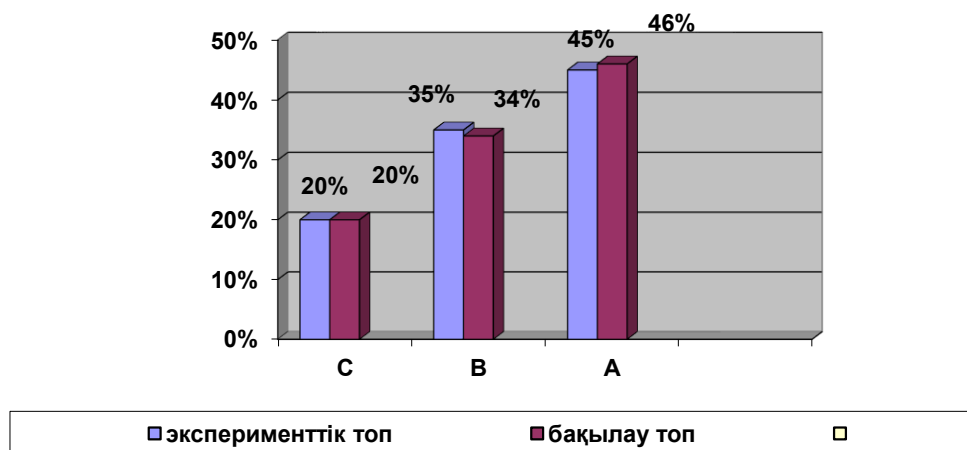
- коммуникативтік құзіреттілікті қалыптастыруда мультимедиа технологияларын сабақта пайдалана білуі;

- алған білім, білік, дағдыларын өмірде қажетіне қарай қолдана білуі.

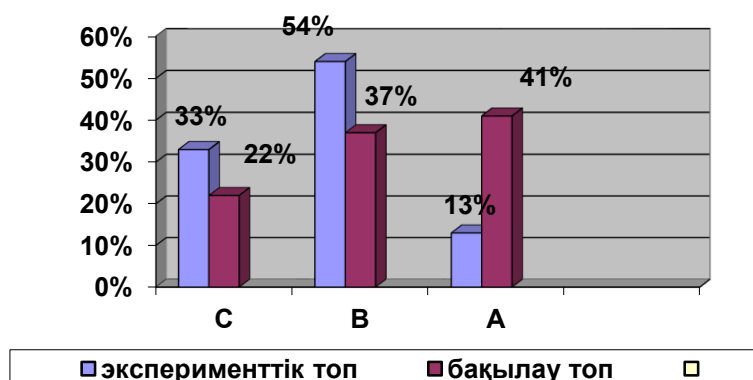
Аталмыш өлшемдер негізінде оқушылардың коммуникативтік құзіреттілігін қалыптастыруда мультимедиа технологиясын қолданудың үш деңгейлері анықталды. Олар А, В, С деңгейдегі оқушылар. А - деңгейдегі оқушылар мультимедиа технологияларына қызығушылық танытпайды, қажеттілігін түсіне бермейді. В - деңгейдегі оқушылар мультимедиа технологияларын сабақта қолданудың қажеттілігін, оның педагогикалық құндылығын түсінеді, бірақ өз қызметінің мақсаттарын өзбетінше анықтауға қиналады. С-деңгейдегі оқушылар мультимедиа технологияларының маңызын жақсы түсінеді, өз қызметтерінің мақсаттарын жоғары дәрежеде анықтайды, талдайды.

Зерттеу үш кезеңде жүргізілді. Әрбір кезең өзінің нақты мақсат міндеттерін көздеді. Зерттеу нәтижесін салыстырмалы диаграмма түрінде көруге болады.

Сурет 1. Анықтау экспериментінің нәтижесі

Сурет 2. Бақылау экспериментінің нәтижесі

Егер тәжірибелік экспериментке дейін эксперименттік топтардың жоғары - С білім деңгейін тек 20% оқушы көрсетсе, тәжірибелік эксперименттен кейін аталмыш деңгей көрсеткіші 33%-ға дейін көтерілді. Орта-В білім деңгейіндегі оқушылар 35% дан 54%-ға дейін жоғарлады. Ал төменгі - А білім деңгейі 45% -дан 13%-ға дейін төмендеді. Бақылау топтарында айтарлықтай өзгерістер байқалмады.

Оқушылардың коммуникативтік құзіреттілігін қалыптастыруда мультимедиа технологиясының педагогикалық мүмкіндіктері жоғары екені анықталды.

Талқылау. Оқушылардың коммуникативтік құзіреттілігін қалыптастыру үшін оқу-тәрбие үдерісінде мультимедиялық технологияларды қолданудың маңызы орасан зор.

“Мультимедиа” – латын тілінің “multy”, яғни көп және “media” – орта деген сөздерінің бірігуі арқылы жасалған термин. Сондықтан да, мультимедиялық жүйе туралы жазылған ғылыми еңбектер мен зерттеулерді, сан алуан оқулықтар мен оқу құралдарын талдай отырып, “мультимедиа” терминіне “ақпараттық орта” деген балама атау беруге болады. “Ақпараттық орта” дегенді белгілі бір ортада сан түрлі ақпараттық технологияларды қолдана отырып, түрлі мәліметтер мен ақпараттарды ұсыну және оларды өңдеуге арналған арнайы ұйымдастырылған үдеріс деп түсінеміз.

Мультимедиа – оқытушы немесе білім алушыға бірыңғай ақпараттық орта сипатында ұйымдастырылған гетерогенді графика, мәтін, дыбыс, бейне түріндегі деректермен өзара жұмыс істеуге мүмкіндік беретін аппараттық және бағдарламалық құралдар кешені.

Мультимедиялық технология – бұл дәстүрлі статикалық визуалды ақпаратты (мәтін, графика) және динамикалық - сөйлеу, музыка, бейнеклиптер, анимацияны біріктіретін компьютерлік технологияның ерекше түрі және т. б.

Мультимедиялық технология – әр алуан деректер мен ақпараттарды дайындау, жинақтау, саралау, өңдеу, біріктіру үшін аппараттық және бағдарламалық құрал-жабдықтарды пайдалана отырып қолданылатын әдіс-тәсілдердің жиынтығы.

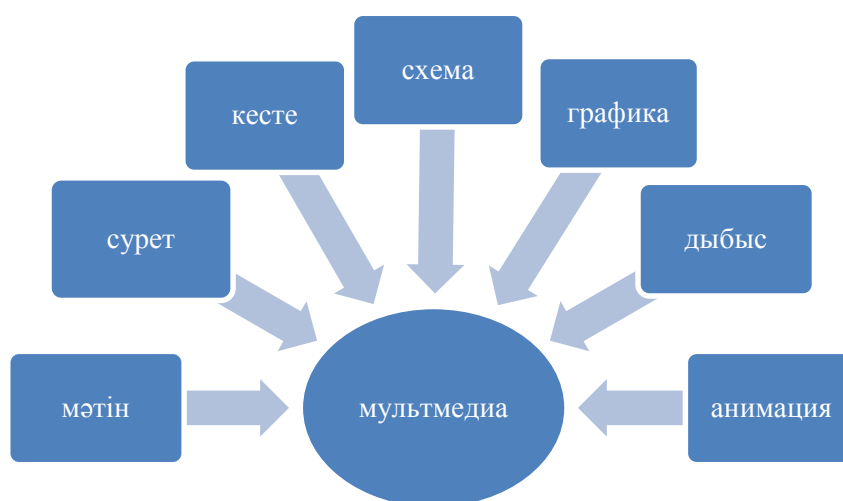
Білім беру саласындағы мультимедиа – ең алдымен, адам қиялы арқылы таным үдерісін дамытып, жетілдіретін, екіншіден, білім беру мазмұнын интерактивті тұрғыда жүзеге асыратын техникалық-бағдарламалық құралдар жиынтығы.

Мультимедиялық ресурстар – мультимедиялық құрал-жабдықтар және арнайы бағдарламалық құралдар мен аппараттар көмегімен жасалатын түрлі ақпараттық өнімдер.

“Медиатека” термині латын тілінің “медиа” сөзінен алынған, ол “құрал” немесе “делдал” ұғымын білдіреді.

Медиатека – білім беру мекемелерінде ақпарат құралдары: газет-журналдар, бейнефильмдер мен кинофильмдер, деректі фильмдер мен дыбыстық жазбалар, кең тараған оқулықтар мен оқу құралдары, сызбалар мен кестелер, диаграммалар, анықтамалық сөздіктер мен энциклопедиялар, слайдтар мен компьютерлік бағдарламалар, сан алуан таспалар жинақталып, сақталатын орын.

Мультимедияның дамуы түрлі арнайы бағдарламалық құрал-жабдықтардың көмегімен дайындалатын ақпараттық өнімдерді ұсынатын бейнетехникалық және дербес компьютерлік бағдарламалардың өркендеп, қанатын кеңге жайып, дамуының нәтижесінде іске асып жатыр. Мультимедиа сан қилы мәтіндік, кестелік, графиктік сипаттағы статикалық деректерді, анимациялық, бейне түріндегі динамикалық, сондай-ақ дыбыстық деректер мен ақпараттарды заман талабына сәйкес сапалы түрде жүзеге асыруды көздейді. Мультимедияны құрайтын ақпараттарды 1-суреттен көре аламыз.

Сурет 1 - Мультимедияны құрайтын ақпараттар

Оқушылардың коммуникативтік құзіреттілігін қалыптастыру үшін сабақ барысында орындалатын жұмыс түрлерін өзгертіп, жаңартып, білім алушылардың қызығушылықтарын арттыратындай етіп ұйымдастырған дұрыс. Сондай-ақ, оқытудың формаларын түрлендіріп, дидактикалық принциптерді негізге алып, мультимедиялық технологияларды кәсіби шеберлікпен қолдану қажет.

Қорытынды. Қорыта келгенде, жоғарыда аталған мультимедиялық технологиялардың әдіс-тәсілдерінің қайсысы болсын оқушылардың коммуникативтік құзіреттілігін қалыптастыруда маңызды рөл атқарады.

Аппараттық және бағдарламалық құрал-жабдықтарды қолдану негізінде іске асатын технология білім сапасын арттыруда, оқушылардың білімінің берік болуына, сөйлеу мәдениетінің қалыптасып, дамуына игі әсер етті.

Мультимедиялық технологиялар оқушылардың тұлғалық қасиеттерін, оқу мотивтерін, пәнге деген ынталарын арттырып, коммуникативтік құзіреттілігін қалыптастыруға оң ықпал етті. Сондай-ақ, сан алуан ақпараттар легінен қажеттісін іріктеп, тиімді пайдалану адамның ішкі сезім мүшелері арқылы жан-жақты әрі терең қабылдауына әсер ететіндіктен, түрлі ақпараттар мен деректерді кіріктіріп ұсыну арқылы мультимедиялық технология оқытудың интерактивтілік ұстанымын қамтамасыз етті.

Білім беру саласында мультимедиялық технологияларды кеңінен қолдану арқылы заман ағымына сай білімді, жан-жақты дамыған тұлға дайындау – бүгінгі күннің басты талабы. Мұндай сабақтарды ұйымдастыру жаттығудан гөрі жүйелі дайындықты талап етеді.

Мультимедиялық технология түрлі құбылыстарды қозғалыста көрсету негізінде абстрактілі ақпараттар мен деректерді көрнекі тұрғыда ұсынып, оқу үдерісінде компьютердің қолдану саласын кеңейтіп, макро және микро әлемдегі нысандарды визуалдауға мүмкіндік берді.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Аганина К.Ж. Білім саласы менеджерлерінің кәсіби құзіреттілігі. – Алматы: Абай атындағы ҚазҰПУ, 2017. – 156 б.
2. Little D. *Interactive video and the control of learning. Educational technology.*, 2017.- P.7-15.
3. Jonassen D.H. *Computer in the classroom. Englewood cliffs: Prentice Hall.*, 2014. – 254 p
4. Косенко И.И. *Изучение мультимедиа в процессе подготовки учителя информатики: дисс...канд.пед.наук. - Москва.*, 1999. – 197 с
5. Вернер И. *Все о мультимедиа. - Киев: ВНУ.*, 1996 – 157 с.
6. *Мультимедийные технологии.* [www. bourabai.kz/mmt/](http://www.bourabai.kz/mmt/)
7. Әлімов А. *Интербелсенді әдістемені мектепте қолдану.* – Алматы, 2015. – 180 б.
8. Текесбаева Г. *Синтаксисті оқытуда интербелсенді әдістерді қолдану жолдары // М.Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан мемлекеттік университетінің Хабаршысы. -Орал, 2016. - № 4 (64). - Б. 189-196*
9. Каримова Б.С., Имаханова А., Есенова П. *Особенности подготовки студентов-филологов в условиях цифровизации образования // Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті Хабаршысы, “Филология ғылымдары” сериясы. – Алматы, 2020. - №4 (74). – Б. 378-383*
10. Текесбаева А. *Коммуникативтік құзіреттілік және оның компоненттері // Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті Хабаршысы, “Филология ғылымдары” сериясы. - Алматы, 2020. - № 4 (74). - Б. 182-185*
11. Tekesbayeva G. *Formation of pupils’ communicative competence on the basis of developing listening skills to syntax training // Journal of Language and Literature. – 2016. – Vol. 7. No. 3.– P. 39 - 44*

Referense:

1. Aganina K.J. *Bilim salasy menedjerleriniñ kásibi quzirettiligi. – Almaty: Abai atyndaǵy Qazupý,* 2017. – 156 b.
2. Little D. *Interactive video and the control of learning. Educational technology.*, 2017.- P.7-15.

3. Jonassen D.H. *Computer in the classroom. Englewood cliffs: Prentice Hall., 2014. – 254 r*
4. Kosenko I.I. *Izýchenie mýltimedia v prose podgotovki ýchitelá informatiki: diss...kand.ped.nayk. - Moskva., 1999. – 197 s*
5. Verner I. *Vse o mýltimedia. - Kiev: BHV., 1996 – 157 c.*
6. *Mýltimedunye tehnologi. www. bourabai.kz/mmt/*
7. Álimov A. *Interbelsendi ádistemeni mektepte qoldaný. – Almaty, 2015. – 180 b.*
8. Tekesbaeva G. *Sintaksisti oqý barysynda interbelsendi ádisterdi qoldaný joldary // M. Ótemisov atyndaғы Batys Qazaqstan memlekettik ýniversitetiniń Habarshysy.-Oral, 2016. - № 4 (64). - B. 189-196*
9. Karımova B.S., Imahanova A., Esenova p. *bilim berýdi sıfrlandyrý jaғdaynda filolog-stýdentterdi daitarlaýdyń erekshelikteri // Abai atyndaғы Qazaq ulttyq pedagogikalyq ýniversiteti Habarshysy, "Filologia gylymdary" seriasy. – Almaty, 2020. - №4 (74). – B. 378-383*
10. Tekesbaeva A. *Kommýnikativtik quzyrettilik jáne onyń komponentteri // Abai atyndaғы Qazaq ulttyq pedagogikalyq ýniversiteti Habarshysy, "Filologia gylymdary" seriasy. - Almaty, 2020. - № 4 (74). - B. 182-185*
11. Tekesbayeva G. *Formation of pupils' communicative competence on the basis of developing listening skills to syntax training // Journal of Language and Literature. – 2016. – Vol. 7. No. 3.– B. 39 – 44.*

ӘОЖ 373.1
МРНТИ 14.25.07

<https://doi.org/10.51889/2022-1.1728-5496.20>

Жанатбекова Н.Ж.,¹ Майлыбаева Г.С.,^{1*} Абдулаева Ә.¹

¹І. Жансүгіров атындағы Жетісу университеті, Талдықорған қ., Қазақстан

АҚПАРАТТЫҚ-КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ БІЛІМ БЕРУДЕ ҚОЛДАНУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Аңдатпа

Ақпараттық технологиялардың дамуының ерекше жылдамдығына байланысты білім беру процесін қамтамасыз ету әдістері де, технологиялары да дамыды. Тәжірибе көрсеткендей, білім беру ортасын ақпараттандыру оқу процесінің тиімділігін арттыруға мүмкіндік береді. Сондықтан мұғалімдер ақпараттық ағындарды басшылыққа алуы керек, компьютерлік техникамен жұмыс істей білуі керек, тез өзгеретін жағдайда бейімделуге дайын болуы керек. Зерттеуде жалпы білім беретін мектеп мұғалімдерінің АКТ мүмкіндіктерін пайдалану мақсаттарына талдау жасалған. Зерттеу мақсатына қол жеткізу үшін мұғалімдер арасында сауалнама жүргізілді. Сауалнамада мұғалімдердің АКТ қолдану сипаттамасына, пайдалану жиілігіне, сондай-ақ мұғалімдердің АКТ құралдарын қолдануға қатынасына байланысты сұрақтар болды.

Мақалада оқытуда ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану процесі зерттелген. Зерттеу нәтижелерін оқу процесінің тиімділігін арттыруда қолдануға болады.

Түйін сөздер: ақпараттық-коммуникациялық технологиялар, ақпараттық-білім беру ортасы, оқыту, компьютер.

Жанатбекова Н.Ж.,¹ Майлыбаева Г.С.,¹ Абдулаева А.Б.¹

¹Жетісуский университет имени И. Жансугурова, г. Талдықорған, Казахстан

ПРОБЛЕМЫ ПРИМЕНЕНИЯ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ОБРАЗОВАНИИ

Аннотация

В связи с необычайной скоростью развития информационных технологии эволюционировали и методы, и технологии обеспечения образовательного процесса. Как показывает практика, информатизация среды образования позволяет повысить эффективность процесса обучения.